بسمه تعالی

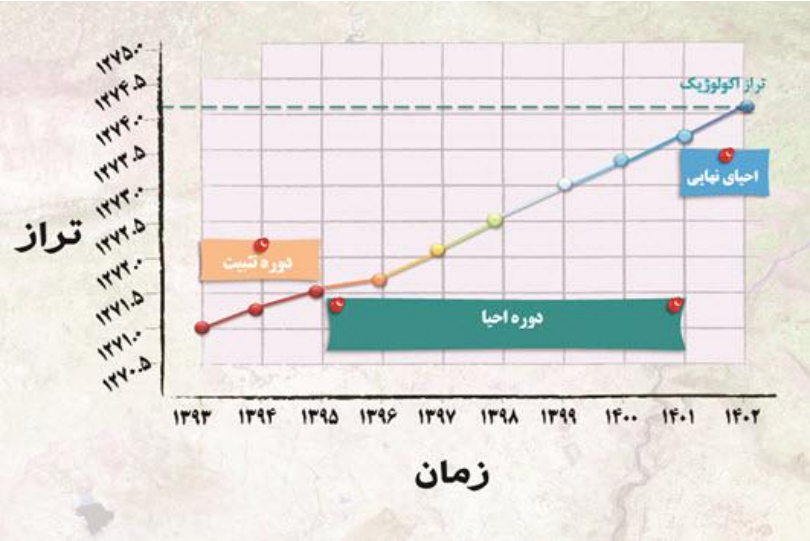
خلاصه مذاکرات جلسه بیست و ششم مورخ ۱۳۹۷/۰٤/۲۵

مرکز هماهنگی، پایش و آینده‌پژوهی دریاچه ارومیه

با تشکر از همراهی شرکت کنندگان محترم، اهم مطالب مطرح شده در جلسه چهارم سال ۱۳۹۷ (بیست و ششم متوالی) با موضوع "محدودسازی و تفکیک دریاچه ارومیه، چالش‌ها و راه‌کارها" به شرح زیر می‌باشند. بعد از خود معرفی حضار محترم، جناب آقای دکتر خلیل ساعی، مدیر دفتر منطقه‌ای ستاد احیای دریاچه ارومیه در استان آذربایجان شرقی، به شرح گزارشی از عملکرد ستاد احیا دریاچه ارومیه پرداختند و اذعان داشتند به علل مختلف از جمله تامین تنها ٤۲ درصد (۳۰۳ میلیارد تومان از ۷۲٤ میلیارد تومان) اعتبارات تخصیص‌یافته برای پروژه‌های عمرانی ستاد، دریاچه به تراز پیش‌بینی‌شده در برنامه ۱٤۰۲ نرسیده ولی با این حال اگر فعالیت این ستاد از سال ۱۳۹۳ نبود حال دریاچه کامل خشک

شده بود. ایشان در آخر یکی از دلایل دیگر نرسیدن به تراز برنامه ۱۴۰۲ (شکل ۱) را اولویت ندادن به حقابه دریاچه ارومیه توسط دستگاهای متولی ذکر کرده و خاطرنشان کردند در صورت اجرای مصوبه ستاد احیا در خصوص کاهش ۴۰ درصدی مصرف آب، سالانه ۱/۷ میلیارد متر مکعب آب به نفع دریاچه ذخیره میشود که متاسفانه این امر تحقق پیدا نکرده است.

شکل ۱- تراز پیش‌بینی‌شده دریاچه ارومیه تا سال ۱۴۰۲ (سایت ستاد احیا)

در ادامه جناب آقای مهندس ابوالفضل شهاوند (کارشناس بازنشسته جهاد کشاورزی استان) مطالعات خود در زمینه محدودسازی و تفکیک دریاچه ارومیه را با حضار به اشتراک گذاشته و عنوان کردند ضمن درک اهمیت صرفه‌جویی، در عین حال تغییر الگوی رفتاری مردم سخت بوده و باید در حال حاضر به فکر دریاچه بود. از آنجا که مهم‌ترین عامل آب خروجی دریاچه تبخیر است و چون حاشیه دریاچه بسیار کم‌شیب می‌باشد که تبخیر را آسان می‌کند، ناچار حاشیه‌های کم‌شیب با ایجاد خاکریزهای ۱ متری باید حذف شوند.

سپس حضار محترم نظرات و سوالات خود را در مورد محدودسازی و تفکیک دریاچه عنوان نمودند. اهم مطالب به شرح زیر می‌باشد:

۱) از دید موافقان طرح افزایش یا کاهش ۱ سانتی‌متری ارتفاع آب دریاچه، به صورت میانگین افزایش یا کاهش ۲۰ میلیون متر مکعبی آب را در پیش دارد. از طرف دیگر سالانه حدود ۲ میلیارد متر مکعب کل میزان تبخیر دریاچه می‌باشد پس جلوگیری از نصف این مقدار تبخیر به مثابه انتقال سالانه ۱ میلیارد متر مکعب آب از دریای خزر یا رود ارس می‌باشد. از طرف دیگر مخالفان این طرح دو چالش برای این کار متصور هستند که اولی عبارتست از اینکه امر تبخیر خود باعث

تلطیف آب و هوا محیط می‌باشد و دومین چالش مربوط به سخت بودن محدودسازی و اقرار ناامیدی در احیا دریاچه می‌باشد. امروزه تغییر ذهنیت مردم در خصوص عدم امکان احیای تمام دریاچه امر دشواری است و تبعات اجتماعی خواهد داشت.

۲) یک چالش مهم دیگر این است که حسب تجربه بازگشایی و لایروبی رودها، در حاشیه ۲۰ کیلومتری دریاچه امکان پیش‌روی ماشین‌آلات سنگین نبوده و یا هزینه خیلی بالایی دارد.

۳) باید در نظر گرفت که آیا این طرح اکوسیستم محل را مختل خواهد کرد یا نه؟ لذا باید کمترین دخل و تصرف را در اکوسیستم داشت. به عنوان نمونه محدود سازی سطح دریاچه باعث افزایش سطح نمک و به تبع آن افزایش ریزگردهای نمکی در منطقه خواهد شد. همچنین دایک ها باعث قطع رابطه پشت آنها با دریاچه شده و آب باران پشت دایک ها وارد خود دریاچه نخواهد شد.

٤) همچنین با توجه به رابطه تبخیر و بارندگی باید به این مهم توجه‌کرد که این طرح چقدر بر بارش منطقه اثر خواهدگذاشت؟ پیشنهاد می شود گردش باد و تاثیر آن در حالت دایک مدل سازی شود.

۵) تا زمانی که اصلاح الگوی مصرف و اصلاح الگوی کشت انجام نگرفته‌باشد، طرح‌های انتقال آب و محدودسازی دریاچه جواب نخواهند داد چون روش و درمان موقتی هستند.

٦) با توجه به جامع‌بودن طرح احیا در صورت ارزیابی مجدد و همچنین همکاری همه‌ی دستگاه‌های مرتبط، طرح احیای فعلی جواب خواهدگرفت و به طرح محدودسازی نیازی نخواهد بود. بودجه محدودسازی و تفکیک در صورتی که برای راهکارهای فعلی احیا صرف شود طرح احیا موفق تر خواهد بود.

۷) کلیات طرح محدوسازی جالب می‌باشد اما چالش بزرگ نحوه اجرا این طرح می‌باشد که مورد مناقشه است. خاک لازم برای احداث دایک ها و محل تامین آن، مشابه پل میانگذر منجر به تخریب اکوسیستم مناطق دیگر خواهد گردید.

۸) در صورت اینکه به عوامل خشک‌شدن دریاچه ارومیه که (مثلا تغییر اقلیم و استفاده بی‌رویه از آب) توجه شود این مهم بدست می‌آید که راهکار اساسی، سازگاری با کم‌آبی و تغییر الگوی مصرف آب بوده و نیازی به طرح محدودسازی یا تفکیک دریاچه نیست.

۹) این طرح یک درمان ناپایدار می‌باشد و باید توجه کنیم اگر مدیریت کارآمد نباشد هر بار مجبور به محدودسازی دوبارهٔ دریاچه شده و مرتب دریاچه کوچک خواهد شد. در واقع فرایند احیا دچار الگوی سیستمی "فرسایش اهداف" می شود.

۱۰) لازم است ستاد احیا جلسه و فرصت نقد عملکرد برگزار کند تا معلوم گردد چرا دریاچه به تراز پیش‌بینی‌شده نرسیده و تا ایراد کار معلوم شود. سپس در صورت عدم امکان اصلاح آن ایرادها به سمت طرحهایی مشابه محدودسازی و تفکیک رفت.

۱۱) با در نظر گرفتن همهٔ جوانب، در صورت اجبار اجرای طرح محدودسازی باید این طرح به صورت موقت اجرا شود و پس از خارج‌شدن از شرایط بحرانی، دریاچه به وضعیت طبیعی برگردد. همچنین عملیات مکمل در مورد حذف ریزگردها و سایر مشکلات، لازمه این طرح می‌باشد. مطالعه سوابق بین المللی احیای دریاچه مشابه که با این روش احیا شده را بررسی کرد و سپس به سمت اجرای آن رفت و یا حداقل پیش از اجرا، در یک بخش کوچکتر دریاچه به صورت پایلوت این طرح را اجرا کرد.

به طور خلاصه اینکه طرح محدودسازی و تفکیک آخرین گزینه برای احیای دریاچه بوده و مستلزم امکان سنجی اجرای آن از دید فنی، جامعه شناسی، اقتصادی و محیط زیست می باشد.

با احترام

دبیرخانه اتاق گفتمان آب

http://wdr.tabrizu.ac.ir
wdrtabriz@gmail.com
telegram.me/wdrtabriz
sapp.ir/wdrtabriz

قدردانی: از مرکز هماهنگی، پایش و آینده‌پژوهی دریاچه ارومیه بخاطر میزبانی جلسه سپاسگزاری بعمل می‌آید. از آقای آرش تقی‌پور زارعی و آقای حجت‌اله فولادی نیز به خاطر تهیه متن اولیه گزارش و آقایان مهدی جوادی شهسوار و اسلام اسلامی برای مستندبرداری سپاسگزاریم.